

Magányos ember álma

– Pénz áll a házhoz – mondogatta Dominó, egy régi világbeli úriember, amikor reggelenként végre megengedte magának azt a luxust, hogy visszatérjen álmai világból a hétköznapi Zerge utcába.

– Pénz áll a házhoz – ismételte, miután végiggondolkozott álmain, amelyeket sorozatosan tudott folytatni, mindig megjegyezvén az éjjél előtti és az éjjél utáni álmokat, amelyek között tudvalevőleg nagyobb különbségek vannak, mint a rézgarasok és a tallérok között.

Dominó úr folytatásokban tudott álmodni, ami még a Zerge utcában se volt mindennapi tehetség. Mikor már lidércnyomássá vagy igen bonyolulttá kezdett válni a vacsora utáni álom, amelynek minősége összefüggésben van a felmelegített káposztával, a vöröshagymás heringgel vagy a karcos liptói túróval, Dominó úr a bal oldaláról átfordult a jobb oldalára, és ugyanakkor fel is ébredt, anélkül hogy felnyitotta volna a szemét. Okos ember volt, nem akart végleg felébredni, bármilyen kelletlen is volt az álma, mert ez a félálombeli állapot még mindig többet ért a valóságnál. – Készpénzt ér ez az állapot, mert benne még minden jóra fordulhat, nem úgy, mint a valóságban – mondogatta Dominó úr, és az ágy előtt a legnagyobb sötétségben is ráakadt papucsaira, behunyt szemmel végigment a szobán az ablakig, amelynek párkányzatán bal felől a borosüveget tartogatta, némi kis maradékkal, amelyet azonban még az éjjéli órán sem merészelt egyetlen kortyintásra elfogyasztani, hátha újabb orvosszerre lesz szüksége az éjszaka folyamán. (Az ablakpárkány jobb oldalán a tejesüveg állott, mégpedig teljes biztonsággal, mert hiszen Dominó saját kezűleg helyezte el ott, mielőtt esténként elszökött volna a valóságos élet elől álmaiba. De erről az üvegről később lesz szó.) – Dominó minden éjjélkor pontosan megtette ezt a sétát a szobájában, amelyet már lefekvéskor úgy rendezett be, hogy semmiféle ellenséggel ne találkozhat, mert már hallott olyan esetről is, amikor egy bizonyos óvatos ember: az ágyában törte el a lábát, hozzácsapván álmában a térdkalácsát az éles ágydeszkához. Dominó Zerge utcai szobájában éjszaka nagyobb rend volt, mint nappal. Még a lexikonkötet is helyére volt készítve, ha valamely olyan nem mindennapi álma volna, amelyet a lexikonban kellene megnézni. De a székek, csizmahúzó és zörgő sétatálcá, valamint a veszedelmes vizesüveg: amely tárgyokban legtöbbször botlik meg az ember, amikor éjszaka a szobán végigmegy, hogy aztán önkéntelenül jövő káromkodással végleg felébressze magát a legkecsegtetőbbnek ígérkező álmofolytatásokból, mintha valamely gonosz kéz kitépne néhány lapot az olvasmányból, amikor az éppen a legérdekesebbnek ígérkezik. A rosszindulatú csizmahúzó olyan helyre volt eldugva, hogy a következő estén a házigazda szinte olyan fáradozással találta meg, amely fáradozással Kolumbusz Kristóf módjára Amerikát is felfedezhette volna.

– No, most lássuk, tisztelt úr, a folytatásokat – mond Dominó úr az éjjéli séta után, miután megkötöztette az üveget, hogy az túlságosan el ne bizakodjék. A „tisztelt úr”, amint hősünk négy szemközt önmagát nevezni szokta, még néhányat krákogott az ágyban, hogy a sötétben ivott bornak a zamata ne menjen teljesen veszendőbe. Ettől a krákogástól láthatott néha napsugaras balatoni szőlődombokat, ahol pirosuló arcú öregurak a nagy meleg elől hűvös pincékbe húzódnak – de akkor, ha nagyon kellemetes volt az éjjéli korty, más képek és ízek is feltűnedeztek álmatag gondolataiban, lucskos őszi időben, vadászat után a maga kis kétnyilas szőlőjében van a Nyírségben, csak szárazkolbászt eszik egy roskadozó pajtában, de a nagyapja idejéből való hordón ül, és kéznél a pókhálós üveglopó, amelyből emberemlékezet óta hiányzott egy fertály – ki tudná, melyik részeg ember kezében tört el, és melyik hordóban nyugszik –, és az üveglopón át nemsokára jó lélegzetvétellel felszippan a vászondugós

hordóból idei bort, amelynek zöldes, zavaros, de ígéretteljes színében, valamint barátságos savanyúságában szinte hallani a régi karcos, vinkós köhintéseket, valamint a bús, őszi időben is jóízűen derítő megjegyzéseket. Ilyen hatása volt Dominó úrra az éjféli kortyintásnak, amelyet szigorúan bezárt szemmel, még mindig álmához ragaszkodva követett el, és fekvő testének lehetőleg új, de kényelmes fekvést keresett, hogy a haszontalan, éjfél előtti álmok helyett megérkezzenek végre azok az álmok is, amelyek valamely hasznos útbaigazítással lehetnek a jövőre nézve. A lázadó vöröshagyma, a hatalmaskodó káposzta, a türelmetlenkedő liptói túró, amely minden helyet magának akar elfoglalni az éjszakai gyomor ízei között: a váratlan borkortyantástól amúgy megriadva menekülnek, mert hiszen ismerték ama régi, bölcs közmondást, amely szerint az az ember, aki éjszaka bort iszik, két esztendő alatt meghal. De vannak kivételek is a világon.

Dominó, ez a régi világbeli úriember persze nem akart tudomást venni semmiről, mert lenézte máját, veséjét, sőt még talán azt a „tisztelt urat” is, aki ezeknek a hitvány jószágoknak tulajdonosa volt. Álomba tudott menekülni szokatlan és gonoszkodó követelések elöl, nyomorult hitelezők ök, akiket mind ki lehet elégíteni, ha majd egyszer valóban pénz áll a házhoz. A gyomrát elviszi azokba a fürdőkbe, ahová a „többi grófok”. A veséjének, májának, lépének és egyéb alkalmatlankodó szerveinek majd alapos leckét ad, amint azok fintorogni mernek a szolgálatban. És addig is mindenek legjobb orvossága az álom, amelyet nem tudtak tőle elvenni még a leggyötrelmesebb viszontagságok sem. Dominó úr azt hitte, hogy rendelkezni tud az alvása, az álma felett.

Nézzük, hogy mit művelt éjfél után, amikor elaludni már csak azért sem lehetett, mert az ember önkéntelenül kíváncsivá válik a rövid óráutésekre, amelyeket nem kell feszült figyelemmel megszámolni.

– Tisztelt úr, egyet ütött a kakukkos óra – mondta Dominó úr félhalkan, mintha valamely idegenhez szólott volna.

Ez a kakukkos óra természetesen nem a Dominó úr tulajdona volt – valahol a földszintes ház vége felé egy özvegyasszony büszkélkedett a kakukkórájával, miután egyebe nem volt. Mégis, ettől az órától tudta meg minden ember az időt éjszakánként a Zerge utcában, kakukk-kiáltása messzire elhallatszott az éji csendben.

De hát hol is van az az álom, amelyet Dominó úrnak folytatni kellene? Melyik párnába költözött, az alsóba vagy a felsőbe, vagy talán éppen abba a legkisebb párnába, amely amúgy is voltaképpen kigondolója volt minden valamirevaló álomnak? Dominó úr a bizonytalankodó, fel nem ébresztett kezével igen halkán keresgélgni kezdte az elveszített álmat maga körül. Kereste a paplan gombjain, valamint a faliszőnyegen, amelyen nappal egy tigris volt, de ilyenkor éjszakára elkódorgott valamerre. Megnézte, hogy vajon nem bújt-e lábához az álom, vagy pláne az ágy alá, ami némely álomnak nagyon is szokása.

– Érdemes volt azért a korty borért „kilépni” az álomból? – vetette fel magában Dominó úr a kérdést nem minden szemrehányás nélkül. (Ötvenesztendő volt, és sokszor meggondolatlan volt még egyéb dolgaiban is; hiába számította ki magában nyomban pénzértékben, hogy mennyi kárt is csinált magának meggondolatlanságaival.) – Mintha egy ötforintossal gyújtottam volna pipára fidibusz helyett – mormogta Dominó úr, és előre félt, hogy ismét hallani fogja a kakukkos órát az udvarból, ami olyan idővesztéséget jelent, mintha

pénz nélkül lődörögne a vásárban. Ilyenkor tudvalévőleg mindennek nagyon olcsó ára van, hogy a pénztelen vevő szíve halálra szomorkodjék.

– Fogadnék tíz forintba, hogy nem fog eszembe jutni az álom – mondta végre kétségbeesetten az ágyban forgolódó hősünk, és az álom titokban csak arra várakozott, hogy miképp okozhatna pénzbeli veszteséget gazdájának: nyomban előbújt valamely képráma mögül, ahol odáig elrejtőzött.

– Egy korty bor nyereséggel szemben tíz pengő veszteség – állapította meg még félálomban is Dominó úr. Halkan sóhajtott, amint határozottan érezni kezdte, hogy az álom tenyerei rátapadnak arcára. A már nyiladozó szemhéjak hirtelen lezárulnak, a monologizáló száj, amely már majdnem valamely káromkodásfélére fanyalodott, megállott útközben, a tapogatózó kéznek ólomsúlya lett, és lábai elmentek valahová messzire, talán ki az udvarra, vagy talán éppen a padlásra, az ott régen pihenő útiköpenyeg mellé. (Dominó úr, ez a régimódi úriember már biztosítási ügyletekben sem találta érdemesnek elutazni, pedig vagyona elvesztése után ezt az egyetlen foglalkozást találta érdemesnek.)

– Itt van az éjfél utáni álom, jól jegyezze meg, tisztelt úr – mondta még Dominó úr, és visszavette a káromkodást, amelyre igen készülődött álma megérkezte előtt.

Merre járt hősünk álmaiban? Azt kikutatni amúgy sem tudnánk, mert hiszen azt nem szokás elárulni. Csak annyi bizonyos, hogy az ablak szürke vászonfüggönyére már mindenféle kedves és kedvetlen figurák rajzolódtak, amelyek a hajnalt bejelentették. Hősünk azonban egyetlen pillantást sem vetett a figurákra, mert most már szigorúan ragaszkodott álma folytatásához.

– Nem megyek ki belőle, akármi történik, hosszú idő után most kezdek megint valami kis pénzösszeget keresni! – akaratoskodott Dominó úr.

De a megszokás minden emberi akaratnál erősebb, hősünk hajnalban mindig a tejesüveghez nyúlt, amely az ablak sarkában volt elhelyezve. Dominó úr akaratán kívül kelt fel, hogy a szokásos lépteket megtegye magányában, nagyot húzott a tejből... – Tudom, hogy ráfizetek! – mormogta magában. És már sietett vissza ágyába, hogy még idejében elcsípjé a „legkellemetesebb álmot”, amelynek igazmondásában senki sem kételkedik. Még a kakukkos óra is messzebről hangzott ez idő tájt, mert az óra csak éjszaka tudta ijesztgetni az álmatlanokat. Most vizsgálatának kellett volna lenni a hangjában, de hajh, a vizsgálatást az órák és emberek egyformán szűkösen méregetik.

A tejkortynak persze nem volt olyan zamata, hogy az darab időre megzavarta volna Dominó urat álmában. Már ott is állott, mint valami kedves öregember, aki mindig a pénztárnál ül, hogy kiszolgálja azokat, akiknek kifogyott az aprópénzük.

– Nem adom száz forintért! – dühnyögte még magában hősünk, amint sikerült ugyanolyan helyzetbe visszatalálni ágyába, amint azt elhagyta. A megfelelő pozícióba jutott veséje, mája, szíve: nem volt idejük a gazdájukkal együtt felébredni. Szinte észre sem vették, hogy Dominó úr néhány lépést tett az ő tudtukon kívül. Nem, még a lép sem panaszkodott, hogy az epéről ne is beszéljünk... Az epe szinte barátságos volt, pedig egyébként nem kedvelte a felesleges mozdulatokat.

És ekkor hősünk álmában enni kezdett. Nagyszerű ételek sora vonult fel álomvilágában, a legvajásabb ételek, amelyek már napközben eszébe se jutottak, mert hősünk igen szegény ember volt, akinek ugyancsak tartózkodni kellett mindenféle pénzpazarlástól.

De most itt volt az ideje, hogy elfogyassza mindazokat a kedves eledeleket, amelyeket valaha a múlt időben szinte gondtalanul eszegetett. Amikor még nem tudta, hogy gyomra, veséje, epéje és főleg szíve is van, amely szívet mindig szabadnak, gondtalannak és boldognak vélt, amely most, ötvenéves korában íme a legalattomosabban cserbenhagyja. – De most, hogy hajnal jöttével megint csak megéhezett, mint akkoriban, amikor hosszú éjszakai utazásokban keresett étvágyat reggelire... mint akkoriban, amikor jóformán minden kocsmát, vasúti restaurációt ismert Pesten, annak nevezetes ételeit, italaikat számon tartván... mint akkoriban, midőn egy konc húsért, amelyet korán reggel lehet elfogyasztani valamely vendéglőben, nem sajnált felülni a vonatra, és erről a konc húsról azt hitte, hogy meghosszabbította vele életét, amely „megér legalább száz forintot testvérek között is” – de most újra érezte a régi étvágyát álmában.

Mindenféle ifjúkori ételeket hozott elébe az álom, hogy annyi étel tán a legvastagabb szakácskönyvekbe se férne. Mozgott álmában a szája, mint a szopós kisdédé; visszatértek régen „elhullajtott” fogai, mintha valamennyien itt volnának csatára készen, hogy megbirkózzanak a legnagyobb csontokkal; mellényét kinyitotta, hogy nyájasabbá tegye gyomrát mindazon ételneműek felé, amelyek az ifjúkor bizakodó mosolyával közelítettek; a nyakába olyan nagy asztalkendőt kötött, amelynek terjedelmében még a mindenkori paradicsom- és sóskamártások sem hagytak különösebb nyomot...

– Nem adnám száz forintért! – mondogatta még Dominó úr félálomban, midőn álmát felbecsülte, mint lelkiismeretes alkusz. – Száz forintot ért meg ez az éjszaka – mondta, miközben már ébredve gondolt a közelgő nappal reménytelenségei felé.

(1928)